Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Nielsen, R.
Titel | Title:	Et Par Ord i Anledning af Prof. Scharlings Apologie for Dr. Martensens Dogmatik.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : C. A. Reitzel, 1850
Fysiske størrelse | Physical extent:	24 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

3.-55.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kgl Bibl

Et Par Ord

i Anledning af

Prof. Scharlings Apologie

for

Dr. Martensens Dogmatik

af

Lic. R. Nielsen,
Prof. i Phil.

Kjøbenhavn.

Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel.
Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.
1850.

Μιλήσιοι ἀξύνετοι μέν οὐκ εἰσί· δρῶσι δὲ, οἷαπερ οἱ ἀξύνετοι.

Demodacus.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

I „nyt theologisk Tidsskrift" (1ste Bind, 2det Hefte S. 348—375) er Hs. Høiærværdighed Dr. theol. Prof. C. F. Scharling — mærkværdigt nok! — optraadt som Apologet for Dr. Martensens Dogmatik.

At et saa energisk Skridt fra Prof. Scharlings Side er kommet mig noget uventet og tillige har bragt mig i stor Forlegenhed, vil jeg ikke fordølge. Paa et skarpt videnskabeligt Indlæg fra Dr. Martensen selv har jeg længe været forberedt, men paa en Apologie fra Prof. Scharling, nei, det tilstaaer jeg, paa en saa gemytlig Apologie var jeg aldeles ikke forberedt.

Hvorfor jeg kalder den Scharlingske Apologie gemytlig, er let at forklare. Et videnskabeligt Forsvar holder sig strengt til Modstanderens Indsigelser og Grunde; men slige formelle Hensyn ere naturligviis af underordnet Betydning i en Apologie, hvis hele Beviiskraft lader sig henføre til Kategorierne: Velvillie og Uvillie, Bifald og Mishag, Roes og Dadel.

Hvor Prof. Scharling for Tiden har sit videnskabelige Standpunkt, og om han overhovedet har noget, skal jeg ikke kunne afgjøre; derimod er det af det foreliggende

Aktstykke ingenlunde vanskeligt at angive hans apologetiske Standpunkt: Prof. Scharling er for nærværende Tid — gemytlig rosende Prof. Martensen, gemytlig dadlende hans Modstandere. Hvad Prof. Scharling nu egentlig tænker om „Troens" Forhold til „Viden", om Religionens Forhold til Philosophien, Christendommens til Theologien, vil den Smule Skarpsindighed, der blev mig forundt, ikke kunne udfinde af hans gemytlige Apologie; hvad jeg derimod uden Anstrengelse kan udfinde, og hvad der unegtelig ogsaa er lykkedes den theologiske Professor at fremstille med sjelden theologisk Klarhed, er det for „den theologiske Videnskab" vistnok heller ingenlunde uvigtige Vendepunkt, at Hs. Høiærværdighed er bleven vred paa Magister Stilling og mig.

Saa bliver da det første facultetsmæssige Udbytte af den første facultetsmæssige Apologie for vor nyeste Litteraturs første facultetsmæssige Dogmatik at udtrykke og fastholde i den ligesaa vægtige som vigtige Sætning: Professor Scharling er bleven vred paa Magister Stilling og Professor Nielsen.

At jeg nu ved denne alvorlige og høitidelige Leilighed først nævner Mag. Stillings Navn, har sin Grund i Beskedenhed, og skeer alene for Høflighedens Skyld; thi ifølge Vredens ulige, skjøndt dog vistnok billige Fordeling, tilkommer det egentlig mig at indtage den første Plads. Sagen er denne: Paa Magister Stilling er Professor Scharling kun vred af een Aarsag, den nemlig, at Magister Stilling har kunnet tillade sig at skrive imod Dr. Martensen; paa mig er Hs. Høiærværdighed derimod vred af to Aarsager, thi jeg har ikke alene været saa dristig at skrive imod Dr. Martensen, men desuden i Forveien

været saa dumdristig at skrive Adskilligt imod „de theologiske Middelmaadigheder." *)

Der er da i den gemytlige Apologie en fælles Revselse, der overgaaer os begge. Vi have begge svarligen forsyndet os imod den theologiske Videnskab ved „den ubehagelige Overraskelse", vore „udførligere Bedømmelser" af „den christelige Dogmatik" have beredet Dr. Martensen; „den haanende Ironie, den drillende Spot, hvormed Forkastelsesdommen er ledsaget, den grusomme Lyst, hvormed vi" — at ogsaa jeg skal udtrykke mig gemytlig — „afskyde Ironiens Pile" imod den stakkels „berømte" Forfatter, „synes (S. 351) ikke at kunne udelukke Formodningen om, at andre Motiver end den paaberaabte rene Iver for Sandheden have gjort sig gjældende ved vore Kritikers Affattelse"; kort sagt: vi blive begge revsede og det tilgavns, thi vi have begge været slemme.

Men foruden den fælles theologiske Revselse, der saaledes tilkjendes os begge, har Prof. Scharlings apologetiske Gemytlighed endnu en Revselse, et Overskud, en Tilgift af Revselse, som særlig tilkjendes mig. Uagtet vi, som sagt, begge ere slemme, er Magister Stilling dog alligevel ikke nær saa slem som jeg. Rigtignok er Mag. Stilling voldsom — „maaskee endog den voldsomste" — men desuagtet (jfr. Anm. S. 360) „bærer dog Magister Stillings Skrift ved Siden af personlig Omsindtlighed Præget af en subjectiv Overbevisning, der vækker Læseren til Alvor og Sympathie"... Anderledes er det med mig! „Anderledes er det med Prof. Nielsen. Hans Fremstilling fremkalder det Indtryk, som om han nok

*) Jfr. „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed".

kunde gjøre Tilbudet: „Vil I nu tage min Mening, saa vil jeg igjen forsvare Jer Mening“... — Ak, hvad skal jeg svare? Bedre var det maaskee, om jeg slet ikke svarede, men taug stille, og bøiede mig i al Ærbødighed for den theologiske Revselse! thi, alvorlig talt, hvad skal jeg svare? Med mig gaaer det til det Yderste; til min Forbauselse og høist ubehagelige Overraskelse erfarer jeg nu, at jeg staaer ved Randen af tvende Yderligheder, tvende forfærdelige Yderligheder, hvis Navne jeg end ikke tør nævne, men maa overlade Læseren at udfinde af Prof. Scharlings Beskrivelse.

Den første Yderlighed beskrives (S. 361 Anm.) saaledes: „Han (Prof. N.) nævner ikke gjerne Theologerne uden med et eller andet haanende Tillægsord (Skoletheologer, Middelveistheologer ɔc.); alt hvad Dumt og Forkeert, Theologer kunne have forskyldt og ikke forskyldt, samler han til Træk i de Carrikaturbilleder, hvormed han søger at gjøre sine theologiske Modstandere til Latterlighedens Martyrer. Dette hænger forresten sammen med en forunderlig Illusion om den Anseelse, som han mener, at Theologerne, især theologiske Doctorer og Professorer, nyde. Derfor forfølger han disse med den samme Bitterhed og Satire, som Voltaire (sic!) i sin Tid Præsterne.“

Den anden, endnu langt betænkeligere Yderlighed beskrives saaledes: Efterat Magister Stillings Sætning: quamvis absurdum sit, credo, foreløbig er berørt, hedder det i Texten (S. 364): „ikke desto mindre maa der dog til Grund for den sidste Erklæring, naar den ikke uden videre skal afvises som udelukkende al videre fornuftig Overveielse, ligge den Forestilling, at de christelige Dogmer, hvor urimelige de end fremstille sig for Subjectet, ikke desto mindre have en objectiv gyldig og evig Sand-

hed, hvilken det kun ikke er muligt paa Grund af Forhindringer eller Indskrænkninger hos Subjectet" (—NB—) „i en given Tilstand at erkjende." Paa denne psychologiske Forklaring følger nu Noten, og Noten maa man endelig ikke overspringe, thi Noten er det Bedste, thi Noten er endnu mere gemytlig end Texten, thi i Noten ligger Pointen, thi i Noten siger Professor Scharling: „Om dette (— nemlig hvad der anføres om Mag. Stillings Sætning —) imidlertid skulde være Prof. Nielsens Mening, veed jeg ikke; thi han finder Stillings anførte Formel endnu for tvetydig, og vil have den udtydet i Sætningen: credo, quia absurdum est. Saaledes kunde her være indtraadt i Virkeligheden, hvad J. P. Lange (Christl. Dogmatik, 1849, 1ster Th. S. 109) fornylig endnu har sat som Mulighed, „daß am Ende auch noch ein Philosoph kommen könnte, der das Denken oder das Bewußtseyn selbst ebenfalls für eine Illusion erklären wollte. Was wäre nun da anzufangen? Man mußte ihn mit dem Zugeständniß, daß sein eignes Bewußtseyn in Taumel gerathen sein könne, nach Hause schicken."

Nach Hause! altsaa: nach Hause! ja, lad det saa blive derved: nach Hause!

Da jeg med min „Evangelietro" og min „undersøgende Anmeldelse" rykkede frem mod en i Litteraturen vistnok meget ansselig, men dog efter min Overbevisning aldeles uholdbar theologisk Videnskab, var jeg endda ikke forberedt paa saa faa Muligheder; men, at denne Mulighed, denne hersens Mulighed, hvorom Prof. Scharling her taler, just skulde være saa nær ved at „være indtraadt i Virkelighed", nei, det tilstaaer jeg, derpaa var jeg

slet ikke forberedt: det er da ogsaa et „overraskende" Krigspuds af den gemytlige Apologie.

Ved dette Krigspuds maa jeg med mine Skrifter da vel omtrent være tilmode, som Krigsraadet i en maadelig Fæstning, der uforvarende overrumples af en stærk og listig Fiende; man forudseer klart, at Modstand er forgjæves, og dog, da det jo dog alligevel ikke er en aaben By, men i al „Middelmaadighed" en Fæstning, føler man, at man, idetmindste for Æresns Skyld, maa gjøre Noget. Saaledes, ja netop saaledes gaaer det nu mig med denne apologetiske Overrumpling. Prof. Scharling kaster Handsken for den troende Speculation: jeg føler, at jeg maa gjøre Noget, og forudseer alligevel, at det ikke kan blive til Noget.

At jeg nu virkelig trods al min „Pirrelighed" maa have en vis Grund til at være forsigtig med Prof. Scharlings litterære Kjendelser, skal Hs. Høiærværdighed selv kunne bevidne, naar han tænker sig om. For nogle Aar tilbage, det var just i det Tidspunkt, da — som Hs. H. selv siger S. 352 — „den saakaldte speculative Theologie her tillands nød en Anseelse, hvis Glands allerede var begyndt at blegne i dens oprindelige Hjem," udgav jeg en, ikke i streng hegelsk, men i speculativ-theologisk Aand affattet Commentar over Pauli Brev til Romerne. Denne Commentar havde strax det Uheld at tildrage sig Prof. Scharlings Opmærksomhed, hvorfor han da ogsaa efter sin gemytlige Sædvane fandt sig beføiet til at afgive en litterær Kjendelse, for med det Samme at vise mig lidt tilrette.

Havde jeg nu dengang følt Kald til at indlade mig med Prof. Scharling, havde Leiligheden været saa gunstig, som muligt. „I de Dage" — siger Hs. H. selv S.

353 — „gik der overhovedet en haard Dom over alle Videnskabsmænd, som ikke vilde eller ikke kunde sætte sig i umiddelbar Relation til det gjældende System"; altsaa: i de Dage, da Raisonneurernes Indsigelse imod den speculative Erkjendelse blev „afviist med streng Tilrettevisning for aandelig Indskrænkethed og Ubekjendtskab med Philosophiens Væsen", i de Dage var det just, at Prof. Scharling affærdigede mit Forsøg over Romerbrevet*), og i de Dage havde jeg da ogsaa, ifølge min særdeles store „Pirrelighed", havt den skjønneste Leilighed til at være — lidt slem imod Prof. Scharling.

Hvorfor forsømte jeg da, siden min „Pirrelighed" nu engang er saa overvættes, den gunstige Leilighed, og bøiede mig i beskeden Taushed under den gemytlige Revselse? — Kjære Læser, hvad skal jeg svare? Svarer jeg, at jeg gjorde det, fordi jeg følte en vis Undseelse ved at angribe en Mand, som kort tilforn havde været min Lærer: troer man mig vel ikke; thi Hans Høiærværdighed sigtede mig jo allerede dengang for ironiserende Anmasselse. Svarer jeg, at jeg gjorde det, fordi jeg helst vilde skaane en Mand, som aabenbart ved en reen Feiltagelse var kommen til at afgive sin Kjendelse i en Sag, der angik den theologiske Speculation: saa troer man mig vel heller ikke; thi jeg er jo nu engang mistænkt for „andre Motiver". Nu, saa vil jeg da svare, hvad sandt er, og give et Svar, som Prof. Scharling vist bedre vil troe, end noget andet; jeg vil da svare ham og sige det reent ud: jeg gjorde det af Frygt.

---

*) Tidsskrift for Litteratur og Kritik, udgivet af F. C. Petersen. 1842. 1ste Bind. S. 210.

Hvad der indgjød mig denne Frygt, var ingenlunde Skarpheden i de Scharlingske Indsigelser (thi de manglede al Skarphed), heller ikke Vægten af de Scharlingske Grunde (thi de manglede al Vægt), men en fatal Omstændighed, den nemlig, at Prof. Scharling i mit ungdommelige Forsøg overhovedet slet ikke kunde finde — „Aanden". Ja, denne Omstændighed var det just, som allerede dengang lammede min Kraft, og indjog mig en Skræk, jeg siden den Tid ikke har forvundet.

Til en grundigere Vurdering af min store Forlegenhed kan jeg dog maaskee allerbedst føre Læseren ad en lille Omvei.

Før man overhovedet indlader sig i en litterær Strid, bør man fornuftigviis see sig for, hvem det er, man faaer med at gjøre, og, saavidt muligt, søge at sondere de polemiske Kræfter. Hvad navnlig den videnskabelige Polemik angaaer, forekommer det mig, som om Forfatterne bedst kunde inddeles i følgende tre Classer: 1) de Forfattere, som i Genialitetens og i Frihedens Form ere sikkre paa Princip og Idee; 2) de Forfattere, der erkjende Princippet i Form af Grundsætning, og derfor maae bøie sig for den regelrette Consequents; 3) de Forfattere, der ikke gaae af Veien for noget Princip, eftersom de i deres litterære Gemytlighed egentlig ikke vide, hvad et Princip er.

At nu Forfatterne af første Rang ere farlige Polemikere, især naar de tillige ere begavede med en saa vittig Phantasie, at de endog kunne skjule det Alvorliges Tyngde i Spøgens Lethed, forstaaer sig af sig selv. Jeg nævner her Mag. Kierkegaard og Prof. Heiberg, thi ved at nævne disse Navne fritager jeg Læseren og mig selv fra en prosaisk Beskrivelse af den høiere Polemik.

Til Polemikere af anden Classe henhøre alle dygtige

og paalideliae Videnskabsmænd, der umiddelbart søge deres Styrke i Beviser og Grunde; disse Forfattere ere i Regelen bundne til den formelle Alvors prosaiske Form, og kjendes derfor ogsaa bedst under Navn af „de alvorlige Forfattere".

Til Polemikerne af Nr. 3 henhøre alle principfrie, eller rettere: principløse, men dog alvorlige, ufortrødne og lærde Skribenter, alle værdige Medlemmer af den værdige Familie Wagner*), der paa en saa værdig Maade fremmer Videnskaben i alle Retninger og pryder Litteraturen i alle Lande. Naar en Forfatter af dette Slægtskab gjør Mine til at indlade sig i en litterær Strid, især i en dialektisk Principstrid, maa man være forsigtig, meget forsigtig, thi dette Slags Folk er yderst farligt. — Med Polemikerne af første Rang slipper man endda nogenledes fra det, naar man forresten har en god Sag og en sund Tanke (selv om man taber, er Tabet altid Gevinst); men vee Den, der skal værge sig med et Princip imod dem, der ikke rammes af noget Princip; vee Den, der skal forsvare en Tankes Enhed imod dem, der tage alskens Tanker og alle Slags Ideer til Indtægt, og just derved paa den skjønneste Maade bevise, „at Menneskers aandelige Væsen udgjør en Enhed"; ja vee Den, der falder i Hænderne paa en Polemiker af Nr. 3, thi — med Familien Wagner er der intet Udkomme.

Læseren aner vist allerede min Forlegenhed. — Under hvilken Rubrik Prof. S. vil henføre mig, er let at see af den omineuse Ytring: „nach Hause," mig er det derimod ingenlunde let at see, under hvilken Rubrik jeg i denne

---

*) Jfr. Goethes Faust.

Sag skal henføre Professor Scharling. At sætte ham iblandt Polemikerne af første Rang, gaaer dog vel neppe an (nu det forstaaer sig, hvis en Anden vil gjøre det, skal jeg ikke sige Noget derimod, men — jeg tør ikke). At henføre Hs. Høiærværdighed under Nr. 3 gaaer endnu mindre an; det vilde jo være en blodig Fornærmelse imod en Mand, der ikke blot er Medlem af det theologiske Facultet, men, hvis jeg ellers husker ret, endog Medlem af Videnskabernes Selskab. Min alvorlige Bestræbelse maa altsaa gaae ud paa, at faae ham sat i Classe med de „alvorlige Videnskabsmænd" under Rubriken Nr. 2; men hvor utaknemmelig denne Bestræbelse er, og hvor lidet Haab jeg denne Gang kan have om at føre den til noget gunstigt Resultat, vil den Sagkyndige let kunne see ved en flygtig Gjennemlæsning af hans gemytlige Apologie.

Som et af de Hovedtræk, der især charakterisere denne Apologie, og hvorved Prof. Scharling med samt hans theologiske Tidsskrift især synes at befinde sig i — „en stadig Fremadskriden", maa jeg her fremhæve den litterære Ugeneerthed, et interessant Hovedtræk, der ligeledes hænger sammen med det Gemytlige.

„Det er besynderligt", siger Prof. Scharling, idet han (S. 355) omtaler Mag. Kierkegaard, „at endnu Ingen har gjort denne Forfatters Skrifter til Gjenstand for en udførligere Analyse, som de baade i sig selv fortjene, og hvortil der ved det Bifald, som de have vundet hos Læsere af høist forskjellige Dannelsestrin, synes at være særlig Opfordring." Da jeg nu heri er aldeles enig med Prof. Scharling, forekommer det mig netop af den Grund høist „besynderligt", at Hs. H. med saa megen Ugeneerthed har kunnet indlade sig paa en saa temmelig affærdigende

Bedømmelse af disse Skrifter, uden at der dog i denne Bedømmelse er mindste Spor af, at Hs. Høiærvædighed selv har værdiget dem endog blot en flygtig, endsige da, en udførligere Analyse.

At Prof. Scharling aldeles ikke har værdiget Mag. Kierkegaards Bøger nogen Analyse, kan strax sees af de allerførste Linier, hvori han begynder at recensere deres Form. Der er vel neppe nogen opvakt Student, som ikke allerede veed, at de Kierkegaardske Skrifter, hvad Formen angaaer, dele sig i to Hovedclasser, og at ethvert Skrift i enhver af disse Classer igjen har en i sin Art uendelig individualiseret, indtil de fineste Enkeltheder omhyggelig articuleret og nüanceret Form. Denne Formforskjellighed generer imidlertid ikke Prof. Scharling. Uden at bekymre sig om nogle ellers usædvanlige Transformationer slaaer Hs. Høiærv. uden Omstændigheder alle Bøgerne i een Bunke, og vedbliver saa i gemytlig Ugeneerthed at tale om „den formløse Brede, den baade til rette og urette Tid spøgende Ironie, den forcerede Jagen efter Paradoxer og Antitheser, og den om ogsaa vittige, dog ofte trættende Snakkesomhed, der synes at forhindre Forfatteren, trods hans forbausende Productivitet, fra at bringe sine Betragtninger til nogen tilfredsstillende Afslutning." Med denne afsluttende Opfattelse af den Kierkegaardske Form (en Opfattelse, man vel allerede før har hørt af „travle Folk" i Byen) hænger det da ogsaa uden Tvivl sammen, at Mag. Kierkegaards Dialektik — besynderligt nok! — hos Prof. Scharling (S. 358) „efterlader en Følelse, som om hans Fremstilling ikke ret var Alvor, men kun et Forsøg i den høiere Aandsgymnastik." *)

*) En „udførligere Analyse" af en af Pseudonymerne (t. Ex.

Dog, om Formen, og navnlig om Inderlighedens indirecte Meddelelsesform i dobbeltreflecterede Kategorier, er jeg, der selv saa haardt støder an imod Formen, uværdig til at gaae i Rette med Prof. Scharling, hvis smagfulde Tidsskrift jo ikke blot smager paa Formen, men ogsaa smager af Formen; en udførligere Formforhandling vilde her desuden være paa urette Sted, og føre os for langt bort fra den apologetiske Gemytlighed. Derimod vilde jeg — om jeg saa ogsaa ved denne Leilighed skulde støde lidt an imod Formen — dog inderlig gjerne give Prof. Scharling det velmeente Raad, at han aldrig mere giver sig af med at vurdere eller kritisere de Ting, han endnu ikke ret har forstaaet, og til den Ende gjøre ham opmærksom paa nogle Punkter, hvori hans litterære Ugeneerthed synes at være af den Natur, at den ikke engang kan undskyldes med det Gemytlige.

Idet Prof. Scharling. (S. 368) vurderer Magister Kierkegaards Polemik mod „Systemet", udtaler han sig paa en saadan Maade, at Den, der ellers ikke er nærmere underrettet, nødvendigviis maa antage, at Magister Kierkegaard efterhaanden er skeiet ud fra det berettigede Standpunkt, hvormed han begyndte, og er endt i en aabenbar Ensidighed. Det hedder saaledes: „Saalænge Magister Kierkegaards Polemik indskrænkede sig til en Bestridelse af, at Systemet var istand til at træde istedetfor Troen . . . — da var den i sin Berettigelse, og man fulgte den med Bifald og Interesse. Men altsom den gik ud paa at fierne Tro og Viden fra hinanden, desto mere førtes den

---

af Johannes Climacus) vilde, hvis den blot nogenledes kunde lykkes, ganske vist afgive stærke Bidrag til Besvarelsen af det Spørgsmaal: Hvad er Alvor?

over til samme Ensidighed, som den saa kraftig bestred ... Derfor kunde ogsaa den fortsatte Polemik, trods mangt et aandrigt Tankelyn, ikke rigtigen træffe sin Gjenstand, jo mere den forlod de mere abstracte Regioner, og gik ind paa de givne historiske Forhold."

See saaledes bliver nu Mag. Kierkegaards „forbausende Productivitet" med Eet affærdiget af Prof. Scharling. Hvilket Indtryk maa nu en saadan Bedømmelse gjøre? — Paa en aldeles naiv og godtroende Læser maa Bedømmelsen vel gjøre det Indtryk, at Mag. Kierkegaard her er stødt for en høiere Domstol, at den theologisk-videnskabelige Overlegenhed, der alt længe har havt et vaagent Øie med hans mangehaande „dialektiske Vendinger", nu endelig, da det synes at gaae for vidt, omsider bryder Tausheden og viser det urolige „Genie" tilbage inden de rette Grændser. Paa mig gjør Bedømmelsen imidlertid et andet Indtryk, thi paa mig gjør den det Indtryk, som om det Hele maaskee kunde være løs Tale. Det Troesparadox, der fremsættes af „Johannes Climacus", er jo væsentlig det selvsamme Parador, som det, der aander i „Frygt og Bæven". At Stemningen, Formen og Udviklingen maa være forskjellig, er en Selvfølge, da nemlig Johannes de silentio expectorerer sig i „dialektisk Lyrik", medens Johannes Climacus derimod leverer et „existentielt Indlæg".

Jeg udtaler denne Paastand uden Omsvøb, ikke blot fordi jeg mener at være vis i min Sag, men navnlig fordi det jo egentlig er Prof. Scharling, hvem man, hvad Benegtelsen angaaer, med Rette kan paalægge onus probandi. Vil altsaa Prof. Scharling staae ved sit Ord, og kan han klart bevise mig, at Mag. K. har i de nævnte Skrifter forandret Standpunkt, at det Parador,

der stilles af Johannes de silentio, er et ganske andet og i et ganske andet Forhold til Absurdum, end det, der stilles af Johannes Climacus*); da, ja da skal jeg ikke blot være villig i al Gemytlighed at lade mig „nach Hause schicken", men endog ovenikjøbet gjøre „Apologetiken" Afbigt og forgylde „den kritiske Indledning".

Da det imidlertid let kunde træffe sig, at Prof. S. blev Bevisets skyldig, og just derved kom til at bevise lidt meer, end han egentlig vilde, skal jeg for dette Tilfældes Skyld ikke her undlade at anføre Noget, som idetmindste i mine Øine betydelig taler til hans Undskyldning. Idet Hs. H. gjennemlæste de „udførligere Bedømmelser" af Dr. Martensens Dogmatik, er det uden Tvivl hændet ham, at han saa vel paa „Dogmatikens" som i det Hele paa "Theologiens" Vegne har følt sig yderst ubehagelig afficeret. I sin bekymrede Stemning er han da ved en ganske naturlig Idee-Association kommen til at tænke først paa Mag. Kierkegaards Parador, saa paa mit Parador, saa paa Mag. Stillings Parador, derefter ved en ligeledes ganske naturlig Idee-Association paa „Proudhon", „Max Stirmer", ja paa Proudhons og Max Stimers „Consorter" tilligemed de øvrige „forfængelige Middelmaadigheder" (les mediocrités ambitieuses), som „forøge Forvirringen ved at kaste hver sit Parador ud i Verden"; det har da i et saa bekymret Øieblik været ham, som om han saae Pandoras aabne Æske og grandgivelig saae, at Æsken var fuld af — lutter Paradorer;

*) Thi at Johannes de silentio taler om Abrahams Tro, Johannes Climacus derimod om den christelige Tro, gjør her, hvor det netop gjælder om at udvise Troens Sphære, ingen Forskjel.

det har da i et saa bekymret Øieblik heller ikke været Hs. H. let at hitte Rede i Paradoxerne, men alle Paradoxer, christelige, uchristelige, socialistiske, communistiske, danske, franske, tydske, spanske, kort: alle Verdens virkelige og uvirkelige Paradoxer have vist sig for ham i en saadan Mangfoldighed og forvildet sig saaledes imellem hverandre, at det saa tilsidst slet ikke har været ham muligt at adskille, hvilket der var hvilket.

Et Hovedtræk, der ligeledes charakteriserer den Scharlingske Apologie, er en vis litterær Glemsomhed, en gemytlig Glemsomhed, der i adskillige Punkter forraader, at den høiærværdige Forfatter vistnok ikke altid maa have den troeste Hukommelse. Hvorfor Prof. Scharling ikke just er nogen synderlig Velynder af den philosophiske Speculation, bekjender han selv, og jeg behøver altsaa ikke nærmere at forklare ham Grunden; men, at Prof. Scharling (hvis han ellers ikke i al Stilhed har forandret sin tidligere Mening) heller ikke er nogen særdeles Velynder af den theologiske Speculation, vilde jeg endogsaa temmelig let kunne bevise ham, hvis jeg blot turde stole en Smule paa hans litterære Hukommelse.

Den Anskuelse af Forholdet imellem Tro og Viden, der ligger til Grund for **Dr. Martensens** Dogmatik, er ganske vist den samme Anskuelse, som den, der ligger til Grund for min Udvikling af Pauli Brev til Romerne*).

---

*) Hermed vil jeg dog ingenlunde have paastaaet, at min Udviklingsform skulde være ligesaa classisk som **Dr. Martensens** (jeg er nu engang ingen „Genius"), heller ikke har jeg i hiint Ungdomsforsøg kunnet sammenarbeide slet saa mange ueensartede Elementer, som **Dr. Martensen** med saa megen plastisk Kraft har gjort i det fuldendte Værk,

At Prof. Scharling imidlertid maa have glemt denne lille Omstændighed, er klart nok af de Ord, hvormed han (S 371) imødegaaer Kritikens Indvendinger imod den store Sætning, at Dogmatikeren er „paa een Gang sin Videnskabs og sin Kirkes Organ." Det hedder saaledes: „Men enhver saadan Betragtning, der i den historiske Udvikling anerkjender noget Relativt og Bevægeligt, bliver afviist af en Kritik, der, medens den gjør Andre Bebreidelsen for at være blevet staaende paa det engang indtagne Standpunkt, selv ikke har løsrevet sig fra sit forrige Standpunkt i den Henseende, at den jo fra dette har beholdt ligesaavel den abstracte Opfattelse af „absolut Viden", „objectiv Visheb", „sammenhængende Erkjendelse", som Forestillingen om den christelige Tro enten som et afsluttet Indbegreb af visse uforanderlige Læresætninger eller som en aldeles uklar og ubestemmelig Følelse". — Dersom nu Prof. Scharling, da han nedskrev disse mærkelige Linier, bare havde husket sig lidt om, og besindet sig paa det Begreb af „absolut Viden", „objectiv Visheb", „sammenhængende Erkjendelse", jeg f. Ex. har udviklet i min propædeutiske Logik, item paa det theologiske Erkjendelsesprincip, der gaaer igjennem mit Romerbrev, vilde H. H. ganske vist have strøget den hele Passus, som aldeles ikke passende paa mig, skjøndt det dog netop er mig, der har angrebet hiin store Sætning af Dr. Martensen. Skulde det nemlig være sandt, hvad

---

hvori »en mystisk Livsaande udøver en lønlig fængslende Magt over den uhildede Læser«. Hvad jeg paastaaer, er kun dette, at »Grundanskuelsen« er væsentlig den samme, og vedbliver med denne min Paastand, indtil jeg seer et lille Beviis for det Modsatte.

Prof. Scharling paastaaer, at jeg nu har en aldeles abstract Opfattelse af „absolut Viden", objectiv Vished", „sammenhængende Erkjendelse", saa maa det dog i det mindste være usandt, hvad dog Prof. Scharling i samme Aandedræt ligeledes paastaaer, at jeg i denne Henseende ikke har kunnet løsrive mig fra mit forrige Standpunkt, thi i de to anførte Skrifter er min Opfattelse af „absolut Viden" og „objectiv Vished" endda ikke saa ganske abstract; men det er nu eengang en Fatalitet med den litterære Glemsomhed!

Dengang Prof. Scharling recenserede min Udvikling af Romerbrevet, var Aanden i den theologiske Speculation ham endnu en fremmed og ubekjendt Størrelse, og derfor kunde han — til min Forbauselse — da heller ikke finde Aanden. Nu derimod, da Dr. Martensen „med sædvanlig Klarhed har udtalet sig i Indledningen til sin Dogmatik paa en Maade, som i det Hele vil findes ligesaa tiltalende som tilfredsstillende for den, der ikke har opgivet Overbeviisningen om, at Menneskets aandelige Væsen udgjør en Eenhed", nu faaer Prof. Scharling pludselig Syn paa Aanden, anerkjender Princippet, og optræder saa i al Gemytlighed som Apologet for den theologiske Speculation.

Men hvorledes skal jeg nu forklare mig dette Særsyn? Jeg antager ingenlunde, at Prof. Scharling forsætlig har villet være partisk eller gjøre mig Uret; meget mere troer jeg at have opdaget et Synspunkt, hvorfra det Hele lader sig forklare paa en ligesaa naturlig som gemytlig Maade. Pointen ligger i, hvad H. H. kalder „de aandelige Bevægelsers Constellation". Saalidet Prof. Scharling nogensinde kan antages at have været partisk imod „Speculationen", saa lidet kan han endnu antages

at være partisk imod „Paradoxet". Prof. Scharling holder vist i Grunden ligesaa meget af „Paradoxet" som af „Speculationen", og ønsker kun, at de kjønt skulle skjønne derpaa og forliges smukt indbyrdes. Naar Prof. Scharling altsaa for Tiden taler lidt haardt til „Paradoxet" og udtrykker sig lidt anderledes om „Speculationen", end han forhen har gjort, da er Aarsagen hertil neppe at søge i nogen væsentlig Forandring i Prof. Scharlings „Grundanskuelse"; men „her tilbyder sig strax en naturligere og værdigere Forklaring, naar vi gaae tilbage i Tiden, og agte paa Forskjellen i de aandelige Bevægelsers Constellation."

I de Dage, da Troesspeculationen var saa „hovmodig", og saae saa fornemt ned paa den „kritiske Indledning", i de Dage, da der overhovedet gik „en haard Dom over alle Videnskabsmænd og Skribenter, som ikke vilde eller ikke kunde" — give sig af med Speculationen, i de Dage var Prof. Scharling kun lidet fornøiet med det hele Speculationsvæsen, enten det saa for Resten var philosophisk eller theologisk. Ikke uden en vis indre Tilfredsstillelse hilsede Hs. H. saa de Dage, da en ligesaa berettiget, som uimodstaaelig Polemik reiste sig imod det besværlige System, og gjorde „Speculationen" komisk; forsaavidt fulgte Prof. S. da „Paradoxet" med „Bifald og Interesse" — Men saa kom igjen de Dage, da „Speculationen krøb til Korset, og næsten grædefærdig over „Paradoxets Villaarlighed" udøste sin Kummer i „den kritiske Indledning" følelsesfulde Barm; og de Dage ere vel saa omtrent disse Dage, og i disse Dage har Prof. Scharling da ogsaa følt, at det endelig gaaer forvidt, og desaarsag besluttet at sige et opmuntrende Ord til den

dybt nedbøiede „Speculation" og holde Styr paa det uartige „Parador."

Ingenlunde skal man derfor bestylde Prof. Scharling for den Anmasselse at ville udjævne Differenserne i de modstridende Anskuelser eller, som det hedder, „mediere" Speculationen med Paradoret; nei, saa høit sigter Prof. S. ikke; han tænker kun som saa: enhver af Potenserne kan være god for sig, naar de kun i gjensidig Anerkjendelse ikke genere hinanden eller hindre hinandens „Berømmelse". Til Prof. Scharlings Berømmelse være det da sagt, at man, ifølge hans gemytlige Apologie, ingenlunde bør gaae strengt i Rette med de modsatte Opfattelser og de ueensartede Principer, men derimod (S. 373) „bidrage man til Anerkjendelse og Paaskjønnelse af enhver Bestræbelse, som med Begeistring for sit Maal og med beskeden Erkjendelse af de Kræfter, der ere forundte til dets Opnaaelse, gaaer ud paa at stille de Sandheder, hvorpaa de enkelte Menneskers og den hele Menneskeslægts evige og timelige Vel beroer, i et klarere Lys, at begrunde dem dybere, og paa denne Maade bidrage til at vække og bevare Ærefrygt og Hengivenhed for deres velgjørende Indflydelse."

At der nu ogsaa virkelig kan ligge en smuk Følelse til Grund for en saa gemytlig Formaning, maa indrømmes; det er barnlige Forestillinger; men Vanskeligheden er, at slige barnlige Forestillinger Intet bevise i en videnskabelig Discussion.

Dersom jeg imidlertid paastod, at der i den hele gemytlige Apologie intetsteds var gjort nogen Anstalt til at opklare det videnskabelige Stridspunkt, vilde jeg dog gaae forvidt. Der er virkelig et Sted, hvor Hs. H. kommer i Tanker om, at han dog ogsaa burde angive Pro-

blemet; dette Sted findes S. 367, og lyder saaledes: „Det er klart, at Løftestangen i den Dialektik, som her benyttes, er Spændingen af Begrebet: „Viden," „Visshed," „sammenhængende Erkjendelse", til en saadan Grad af „Absoluthed" og „Objectivitet", at den enten ingen Anvendelse finder" o. s. v.

Altsaa i den urimelig overdrevne Spænding af Begrebet: „Viden", „Visshed", „sammenhængende Erkjendelse", vil Prof. Scharling see den „Løftestang", hvormed en altfor nærgaaende Dialektik har forsøgt at løfte „den christelige Dogmatik" af de speculative Hængsler. Hvorledes det nu er gaaet til, at Prof. Scharling just har faaet Syn paa dette Begreb, og saa troet, at det var Løftestangen, er ikke vanskeligt at gjætte. Da Prof. Martensen rykkede frem med sin store Dogmatik, og vilde gjøre Plads til Høire og Venstre, var Begrebet: „sammenhængende Erkjendelse", netop det Barsko, hvormed han betydede „de absolute i Troen" og „de absolute i Viden", at de nu maatte gaae af Veien, og ikke komme ham for nær med deres „Strøetanker og Aphorismer, Indfald og Glimt." Da jeg nu i denne Trængsel blev betagen af Forskrækkelse, og var i Angst for at blive ynkelig overkjørt, greb jeg efter „Løftestangen", og fandt den heldigviis i „Paradoxet" hos „Johannes Climacus". For imidlertid at munde Læseren om den forblommede Udfordring, der syntes at lyde saa kjækt i det Martensenske Slagord, lod jeg i min „undersøgende Anmeldelse" Begrebet: „sammenhængende Erkjendelse", løbe med som en lille glaneur, at der i Tilfælde af, at „Løftestangen" gjorde sin Virkning, ikke skulde spildes noget Ar af det speculative Læs. Hvorledes jeg for Resten indbilder mig at have brugt „Løftestangen", er tydeligt nok af min sidste Thesis: „den christelige Dogmatik er princip-

løs". — At nu Prof. Scharling ikke er falden paa at søge „Løftestangen" i denne Thesis, forekommer vistnok høist besynderligt, da Stangen jo ellers er følelig nok; men, som sagt, jeg frygter meget, at Hs. H. har sine egne Meninger om, hvad et Princip er.

At jeg paa ingen Maade har kunnet bruge Begrebet: „sammenhængende Erkjendelse", som „Løftestang", vil Enhver indsee, der overhovedet veed, hvad en Løftestang er. En Løftestang maa jo være fast og stærk; men Begrebet: „sammenhængende Erkjendelse", er just et meget blødt og bøieligt Begreb, der snoer sig i alle mulige Grader. Der gives jo mange Slags Sammenhæng og mange Grader i enhver Sammenhæng; der gives reel Sammenhæng, ideel Sammenhæng, fast Sammenhæng, løs Sammenhæng: Alt, selv den gemytlige Apologie har sin Sammenhæng; hvis Prof. Scharling altsaa i Kategorien: Sammenhæng, mener at have fundet en Stang, kan det visselig ikke være en „Løftestang"; det maa da vel være — en anden Stang; dog vel aldrig en Liimstang!

Til Løn for sin ædle Stræben at kuske „Paradoret" og holde Orden i Litteraturen, venter Prof. Scharling, at „de Mænd, mod hvis Adfærd han nu har erklæret sig", skulle kjøle „deres Harme i en Philippika — hvorved han forudseer en ikke mindre ublid Behandling, end den, Marsyas erfarede af den fortørnede Gud." — Ak! hvor det dog i denne Verden gaaer underlig omkring med den menneskelige Forudseen. Jeg forudsaae nu saavist, at jeg skulde faae et Svar fra Prof. Martensen, og see, saa faaer jeg — en Apologie fra Prof. Scharling; Prof. Scharling forudseer saa igjen, at han vil faae „en Philippika" fra mig, og see, saa faaer han — et Par gemytlige Ord.

Det er da for Resten besynderligt nok, at Prof. S. har kunnet „forudsee", at hans gemytlige Apologie virkelig skulde

fortjene en Philippika, og derved tillige forudsee, at det vilde gaae ham som Marsyas; denne Forudseen maa da vist ogsaa hidrøre fra en af de mørke Muligheder, han stundom seer, naar han seer Paradoxerne i Pandoras Æske. Hvad mig anbelanger, kan Hs. H. saamænd være rolig for, at jeg aldrig skal hjemsøge ham med nogen Philippika, eller kjølne min Harme paa en uskyldig Mand, der vist aldrig vil vække min Harme. Jeg har i mine Skrifter aldrig yttret nogen Harme mod Prof. Scharling, aldrig udfordret Prof. Scharling, og, reentud sagt, sjeldent tænkt paa Prof. Scharling. Vil Prof. S. desuagtet godhedsfuld vedblive, som hidtil, at tænke paa mig, vise mig lidt til Rette og tage sig af min Opdragelse, skal jeg ogsaa vide at paaskjønne det i al Stilhed; kun maa Prof. S. ikke tage det ilde op, om han kun sjeldent seer skriftligt Beviis paa min Taknemmelighed; jeg har, som sagt, en Frygt for at indlade mig formeget med Prof. Scharling, der altid ængster mig med sine mørke Muligheder.

At nu Mulighederne kunne være mørke nok, skulde jeg, der ikke er sikker fra nogen Side, men kun subsisterer ved at troe det Bedste og frygte det Værste, da ogsaa allermindst fordriste mig til at benegte. Men selv om det Værste skulde skee, selv om det engang skulde skee, at enten „Paradoxet" eller „Speculationen" fandt sig beføiet til at paategne mig mit Skudsmaal, give mig Afsked som en ubrugelig Tjener, og stikke mig — „nach Hause"; saa vilde jeg dog, idet jeg stikkes „nach Hause", ret gjerne medtage den Trøst, at „den theologiske Videnskab" omsider maatte have fundet sit Princip, og derhos tillige bevaret den Overbeviisning, at Professor Scharlings „aandelige Væsen udgjør en Eenhed."